

Οι δημοσιονομικές εξελίξεις στις χώρες της Ε.Ε

Γιώργος Σταθάκης

Το θέμα το οποίο θα ήθελα να θίξω στην σύντομη αυτή παρέμβαση αφορά στην εικόνα που παρουσιάζουν οι προϋπολογισμοί των άλλων χωρών της Ε.Ε. Η διάσταση αυτή μπορεί να διευκολύνει τη σημερινή μας συζήτηση καθώς, όπως όλοι φαντάζεστε, ενώ δεν υπάρχει θεσμοθετημένος συντονισμός ανάμεσα στις χώρες μέλη στο δημοσιονομικό τομέα, εντούτοις, οι ιδέες, οι αντιλήψεις, οι ίδιοι οι περιορισμοί που θέτει η κοινή νομισματική πολιτική και το ενιαίο νόμισμα, μάλλον συγκλίνουν προς κοινές κατευθύνσεις.

Εάν θέλαμε να δώσουμε την εικόνα από τους προϋπολογισμούς, θα λέγαμε ότι οι περισσότερες χώρες έχουν επιλέξει το 2005 να παραβιάσουν για μια ακόμα χρονιά το Σύμφωνο Σταθερότητας, το οποίο είχε μεν διαμορφωθεί στο πλαίσιο της εισαγωγής του Ευρώ, αλλά ουσιαστικά δεν εφαρμόστηκε ποτέ, καθώς οι πρωτεργάτες της παραβίασης ήταν οι τρεις μεγάλες οικονομίες, - Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία. Οι περισσότερες ευρωπαϊκές οικονομίες από το 2000 έχουν χαμηλούς ρυθμούς οικονομικής ανόδου (κάτω από 2%) ετησίως, με την Ελλάδα να αποτελεί εξαίρεση (με το 3-4%), και καθώς απότομες περικοπές στις δημόσιες δαπάνες θα επέτειναν το μείζον πρόβλημα των ευρωπαϊκών οικονομιών, την ανεργία δηλαδή, καμία χώρα δεν διακινδύνευσε να επιβαρύνει το δείκτη αυτό, αφού είναι πλήρως αποδεκτό ότι βραχυχρόνια η μείωση των δαπανών θα επέφερε αύξηση της απασχόλησης.

Για πάνω από μια δεκαετία και εξαιτίας των πολιτικών που εφαρμόστηκαν εν' όψει του Ευρώ και εξαιτίας των πολιτικών που εφαρμόζονται στη συνέχεια υπάρχει μια διακριτή στασιμότητα στην Ευρωπαϊκή οικονομία με λίγο ως πολύ σταθερά χαρακτηριστικά: χαμηλός πληθωρισμός, μεγάλη ανεργία, μικρή οικονομική μεγέθυνση.

Η κεντρική ιδέα του νεοφιλελευθερισμού ήταν η απόλυτη προτεραιότητα που δίνεται στη νομισματική πολιτική, και η ιδέα ότι οι αγορές είναι αυτορυθμιζόμενες. Συνεπώς εγκαλούσε την μακροοικονομική πολιτική να επικεντρωθεί στη μακροχρόνια σταθερότητα της προσφοράς χρήματος, και να υποτάξει τη δημοσιονομική πολιτική στις ανάγκες της νομισματικής σταθερότητας. Αυτή η πολιτική αποθαρρύνει τις απότομες αλλαγές στη νομισματική πολιτική. Ταυτόχρονα εγκαλεί την δημοσιονομική πολιτική να γίνει “παθητική”, να αποφεύγει δηλαδή μεγάλες και απότομες αλλαγές, και να αποφεύγει κυρίως τις “διακριτικές πολιτικές”, αυτές που αποβλέπουν σε αναπτυξιακές και κοινωνικές πρωτοβουλίες και παρεμβάσεις από το κράτος. Η ιδέα είναι ότι ανάλογα με την πορεία του οικονομικού κύκλου, την ύφεση ή την επιτάχυνση της ανόδου της οικονομίας, τα έσοδα και οι δαπάνες προσαρμόζονται “αυτόματα” στις μεταβολές του κύκλου, οπότε στις περιπτώσεις αυτές θα πρέπει οι κυβερνήσεις να αποφεύγουν απότομες αλλαγές, αλλά θα πρέπει να προσαρμόζουν τα δημοσιονομικά τους μεγέθη. Εάν για παράδειγμα είμαστε σε ύφεση, τότε αυξάνουν αυτόματα οι δαπάνες για τα επιδόματα ανεργίας, και αυξάνει το έλλειμμα καθώς μειώνονται ταυτόχρονα τα συνήθη έσοδα. Κάθε απόπειρα να προσαρμοστούν τα έσοδα με αύξηση των φορολογικών συντελεστών για παράδειγμα αποθαρρύνεται καθώς θα επιτείνει το πρόβλημα, ενώ αντίθετα θα πρέπει να περιοριστούν οι άλλες δημόσιες δαπάνες για να βρεθεί χώρος για τα επιδόματα ανεργίας.

Η κεντρική τράπεζα της Ε.Ε ακολούθησε μια πιο συμβιβαστική πολιτική σε σχέση με τη παραδοσιακή διαμάχη Μονεταριστών (σταθερή μακροχρόνια νομισματική πολιτική) και Κευσιανών (βραχυχρόνια νομισματική πολιτική που να ενισχύει την ζήτηση σε περίοδο ύφεσης). Επέλεξε το μεσοπρόθεσμο διάστημα ως πεδίο υπολογισμού των παρεμβάσεων της. Έτσι είναι χαρακτηριστική η αδράνεια της Τράπεζας στις βραχυχρόνιες διακυμάνσεις των συναλλαγματικών πολιτικών (σχέση δολαρίου και ευρώ) και στις ίδιες τις ετήσιες διακυμάνσεις της ευρωπαϊκής οικονομίας (οι παρεμβάσεις στα επιτόκια είναι σπάνιες και μικρές). Τούτων λεχθέντων το δεδομένο παραμένει ότι πλέον η νομισματική πολιτική δεν

αποτελεί πεδίο εθνικών παρεμβάσεων και μένει μόνο η δημοσιονομική πολιτική για την άσκηση πολιτικής, με σαφείς όμως περιορισμούς τόσο για το ύψος του ελλείμματος, όσο και για τον τρόπο χρήσης των πόρων.

Οι μεγάλες οικονομίες (Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία) φέτος θα έχουν προϋπολογισμούς με ελλείμματα της τάξης του 3-4%, παρά τις περικοπές. Δεύτερο, οι δαπάνες για τα αναπτυξιακά υπουργεία, με προεξέχουσα περίπτωση του Γερμανικού Υπουργείου Ανάπτυξης, θα έχουν ακριβώς τα ίδια χρήματα με πέρυσι, τα οποία είχαν ήδη περικοπεί από το 2003. Η ευαισθησία για τους πόρους του συγκεκριμένου Υπουργείου στη Γερμανία είναι μεγάλη, και το σύνολο των μη κυβερνητικών οργανώσεων της Γερμανίας κατηγόρησε τη σημερινή κυβέρνηση, για παραπλανητικές λογιστικές, επειδή ανακοίνωση μια τεχνητή αύξηση των πόρων κατά 1%.

Η ιταλική περίπτωση είναι πολύ σαφής. Το έλλειμμα του προϋπολογισμού είναι από τα υψηλότερα (4,3%) παρά τις προβλεπόμενες για φέτος περικοπές. Αυτές φέτος θα φθάσουν τα 11 δισεκατομμύρια ευρώ, τα οποία είναι σαφώς επικεντρωμένα, στις δαπάνες της δημόσιας διοίκησης και των περιφερειακών συστημάτων υγείας (δήμων και περιφερειών), Ελαφρύνσεις από τη φορολογία των πλουσίων (1 δισ.) και των ασφαλιστικών εισφορών των επιχειρήσεων (2 δισ.) ολοκληρώνουν την εικόνα. Η υπόσχεση για μείωση του ελλείμματος το 2006 σε 3,8%, έτος εκλογών, και με σαφείς διαμηνύσεις από τις κοινωνικές οργανώσεις και τα συνδικάτα, ότι δεν θα ανεχτούν άλλες περικοπές κοινωνικών δαπανών, καθιστούν απόμακρη την προοπτική της αποκλιμάκωσης του ιταλικού ελλείμματος.

Στην περίπτωση της Γαλλίας, με ρυθμό προβλεπόμενης ανόδου του ΑΕΠ μόλις 1,5% τα πράγματα έχουν μια χαρακτηριστική στασιμότητα. Η κυβέρνηση ανέβαλλε τις μεταρρυθμίσεις στο σύστημα υγείας και στη δημόσια διοίκηση, από τις οποίες είχε υποσχεθεί εξοικονόμηση πόρων και σύμφωνα με το Δ.Ν.Τ., το οποίο επικροτεί τις πολιτικές της Γαλλικής κυβέρνησης, δεν θα υπάρξει καμία

πρόοδος μέχρι το 2007. Απέσυρε επίσης τις μεταρρυθμίσεις στο φορολογικό σύστημα που θα μείωναν τις επιβαρύνσεις στο κεφάλαιο. Έτσι απέμεινε η διαχείριση του υπάρχοντος προϋπολογισμού με τη στοιχειώδη αποτροπή της αύξησης των σημερινών δαπανών ή της απώλειας των σημερινών εσόδων που συνολικά θα διατηρήσει το έλλειμμα σε επίπεδα γύρω στο 3,5%.

Το μεγαλύτερο εμπόδιο στην επιδίωξη “φιλόδοξων νεοφιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων” και στις τρεις χώρες είναι η εμφανής αντίθεση των εργαζομένων σε μέτρα περικοπής του κοινωνικού κράτους, ελαστικοποίησης της αγοράς εργασίας, κλπ. Η στασιμότητα αυτή αποπνέει την πολιτική συγκυρία που έχει διαμορφώσει μια κοινωνική δυναμική που συγκλίνει στο “μέχρι εδώ”. Δεν υπονοεί κατ’ ανάγκη την έναρξη ενός κύκλου ρήξεων, αλλά παγιώνει αυτήν την κατάσταση αναμονής από όλες τις πλευρές.

Από την άλλη πλευρά η Βρετανία πιέζει για αλλαγές σε Ευρωπαϊκό επίπεδο. Μείωση του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού, ενοχοποίηση των άλλων δυτικοευρωπαϊκών χωρών, περιορισμό της ΚΑΠ, άνοιγμα των αγορών και ελαστικοποίηση της αγοράς εργασίας. Η νεοφιλελεύθερη ατζέντα φαντάζει ως απόλυτα αγγλοσαξονική. Τι θα κερδηθεί από τη Βρετανία είναι άγνωστο, αλλά οι παρενέργειες θα είναι πολλές.

Το βέβαιο είναι ότι η σημερινή πολιτική, αλλά και η πολιτική της τελευταίας δεκαετίας, έχει εξαντλήσει κάθε περιθώριο αναζωογόνησης της ευρωπαϊκής οικονομίας. Έχει αυξήσει τις εισοδηματικές ανισότητες, έχει παγιώσει υψηλά επίπεδα ανεργίας, έχει επαναφέρει τις ανισότητες σε θεμελιακούς θεσμούς των δυτικών κοινωνιών (εκπαίδευση, υγεία, κλπ.). Ριζικές αλλαγές στη μακροοικονομική πολιτική σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο είναι απόλυτα επιβεβλημένες, και το πρόσφατο κείμενο των αριστερών ευρωπαίων οικονομολόγων για μια “ολοκληρωμένη αναπτυξιακή στρατηγική για την Ευρώπη”, περιλαμβάνει αρκετές γόνιμες ιδέες.

